БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИИЛЕРИ, КАТЫЖЫНАР!

ШЫН

ВКП(б) ТЫВА ОБКОМУНУҢ, КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕДИНИҢ БОЛГАШ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРНЫҢ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИҢ ОРГАНЫ

1925 чылда үндезилетинген.

1952 январь 1 вторник № 1 (2431)

ӨРТЭЭ 20 КӨП.

Чаа чыл-биле, эргим эштер!

ЧАА ЧЫЛДА, ЧАА ЧЕДИИШКИННЕРЖЕ

Биске тиилелгелерниң болгаш тургузуушкуннуң чылы болган 1951 чыл доозулган. Коммунизм тургузуп турар совет улустуң тайбың тургузуушкунунга болгаш бүгү-делегейниң чаагай сеткилдиг кижилериниң тайбың дээш улуг демиселинге чаа-чаа салыышкыннарны киирер 1952 чыл үнүп келген.

Эрги чылды үдеп, чаа чылды уткуп турар совет кижилер эрткен чылдагы улуг тиилелгелерин өөрүшкү-биле болгаш чоргаарал-биле түннеп сагынмышаан, улам-на чаагай келир үезин бодап, чаа чыл-биле чаа тиилелгелер дээш демиселче сорук күштүг кирери чанчыл болган.

Бистиң чурттуң ажылчы чоннары боттарының эрткен оруун канчаардаа аажок күзел ханыышкын-биле көрүп турар. 1951 чылдың дургузунда бистиң эрткен оруувус болза, социалистиг экономиканың болгаш культураның улам көдүрлүүшкүнүнүң оруу, совет улустуң материалдыг чаагай амыдыралының чайгылыш чок бедиишкининиң оруу болган.

Эрткен чылда Совет Эвилели тайбың тургузуушкуннуң талазы-биле бурунгаар чаа улуг базымны кылган. Социалистиг улус ажыл-агыйының кол адыры — үлетпүрүнүң продукция бүдүрүп үндүрери дайын мурнуунуң 1940 чылының деңнелин 1951 чылда ийи катап ашкан.

ССРЭ-ниң нефть үлетпүрү болгаш хөмүр даш үлетпүрү, Москва хоорайның болгаш Москва областың, Ленинградтың, Минскиниң, Риганың үлетпүр бүдүрүлгелери болгаш чурттуң өске-даа хөй бүдүрүлгелери чыл планнарын хуусаа бетинде күүсеткен.

Социалистиг көдээ ажыл-агый чедиишкинниг хөгжүп турар. Колхозтар болгаш совхозтар бедик дүжүттү өстүрүп, курунеге тараа дужаар планын хуусаа бетинде күүседип, [illegible] фондулары уруп белеткээрин [illegible]ырган. Колхозтарның, совхозтарның ниитиниң мал ажылын хөгжүдериниң үш чыл планын хуусаа бетинде күүседир талазы-биле улуг чедиишкиннер чедип алдынган. 1951 чылда көдээ ажыл-агый социалистиг үлетпүрден 137 муң ажыг тракторларны, 54 муң комбайннарны болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа машиналарын 2 миллионну алган.

Совет Эвилели хамааты тудугларны бүгү хемчег-биле калбартып, тудугнуң улуг программазын боттандырып турар. Күрүнениң тудуушкунунга акша-хөренги кириишкини дайын мурнундагы чылдан 1951 чылда ийи чартык катап өскен. Бүгү совет улус коммунизмниң сталинчы улуг тудугларын улуг күзел соруктуг чорудуп, бойдус чаартылгазының планнарын боттандырып, коммунизмниң материал-техниктиг күүлүг базазын тургузуп турар.

Бистиң чуртувуста тайбың тургузуушкун-биле кады, улус ажыл-агыйының көдүрлүүшкүү-биле кады ажылчы чоннарның материалдыг болгаш культурлуг деңнели улам-на бедип турар.

Ленин — Сталинның партиязының удуртулгазы-биле совет улустуң чедип алган улуг чедиишкиннери болза, социалистиг тургузугнуң артык күштүүн, совет чазактың тайбың политиказын болгаш совет кижилерниң тайбынче үүткүлүн херечилеп турар.

Совет Тыванның ажылчы чоннары эш Сталинга чагаада алган хүлээлгелерин күүседир дээш демисежип тургаш, улус ажыл-агыйының планнарын күүседир талазы-биле 1951 чылда улуг чедиишкиннерни чедип ап, совет улустуң тайбың тургузуушкунунга боттарының салыышкынын киирип турар.

Областың экономиказының социалистиг чаартылгазы улам-на дүрген темпи-биле чоруп, бо талазы-биле улуг чаартылгалар болган. Ажылчы араттарның хөй нуруузу сууржуң байдалда кирип, коллективтиг ажыл-агыйда катышкан. Ам арат болгаш тараачын ажыл-агыйларның 72 хуузу колхозтарда кирген. 1951 чылдың дургузунда чурталганың, культура-амыдыралдың болгаш бүдүрүлгениң муң чыгыы бажыңнары колхозтарда туттунган.

Көдээ ажыл-агыйның механизастаашкыны улам-на калбарып турар. 1951 чылда бүгү хову ажылдарының 92 хуузу машина-трактор станцияларының техниктиг күжү-биле чорутунган. Совет чазактың берип турар күчүлүг техниказы колхозчу тараачыннарның күш-ажылын улуу-биле чиигедип, көдээ ажыл-агыйның бүгү ажылдарын чедиишкинниг күүседир арганы берип турар.

Мооң ужурунда часкы тарылга кыска хуусаада чедиишкинниг чорутунуп, бедик дүжүт алыры хандыртынган болгаш тараа дужаалгазының планы мурнуку чылдардан дыка эрте — хуусаа бетинде күүсетинген.

Ниитиниң мал ажылын хөгжүдериниң талазы-биле көскү чедиишкиннер чедип алдынган, хөй колхозтар мал ажылын хөгжүдериниң үш чыл планын хуусаа бетинде күүсеткен. Күрүнеге дужаар дүк планын долдур болгаш ажыр күүсеткеш, бистиң областың ажылчы чоннары эш Сталинга ийи удаа рапорттаан. Ол ышкаш эҥ дужаалгазының планы база ажыр күүсетинген.

Колхозтарны организас, ажыл-агый талазы-биле быжыглаар, оларны улгатыр катыштырып, улуг ажыл-агыйлар болдурар талазы-биле улуг хемчеглер 1951 чылда чорутунган.

Областың аныяк үлетпүрү өзүп, эрткен чылда база-ла биче эвес көргүзүглерлиг болган. Чурт үлетпүрүнүң ниити продукция бүдүрүп үндүрери, 1945 чылга деңнээрге, 1951 чылда 248 хуу өскен, а ооң техниктиг чепсеглээшкини — 413 хуу өскен. Тудуг трестизи, Элегес-Аксының хөмүрдаш уургайы, Кызылдың далган дээрбези, Сарыг-Септиң райпромкомбинады болгаш өске-даа элээн бүдүрүлгелер чыл планнарын хуусаа бетинде күүсеткилээн. Күш-ажылдың бедик бүдүрүкчүлүүнүң үлегерин көргүзүп турар үлетпүрүнүң ажылчын кадрлары өскен.

Культур тургузуушкунунуң өзүлдези чайгылыш чокка бурунгарлап турар. Школаларның саны 1944 чылдан 1951 чылда ийи ажыг катап, өөреникчилериниң саны — үш ажыг катап өскен. Эмнелге, албан черлериниң, культур-чырыдыышкын черлериниң саны база-ла ол ышкаш өзүп турар.

Ажыл-агый, культур-тургузуушкунунуң талазы-биле улуг чедиишкиннерни Совет Тыванның ажылчы чоннары совет чазактың, большевик партияның болгаш улустарның улуг башкызы эш Сталинның хүн-бүрүде сагыш салыышкынының ачызы-биле чедип алган.

Бистиң кижилеривистиң амыдыралы чыл келген тудум-на чаагайжып, чечектелип турар. Бистиң бо хүнүвүс дүүнгүвүстен артык, даартагы хүнүвүс бо хүнден артык чырык чаагай болуп турар.

Совет кижилер үргүлчү-ле келир чаагай үеже үүткүп турар. Чаа чылда чүү кылырывысты билир бис. Бистиң мурнувуста коммунизм тургузуушкунунуң улуг ажыл керектери көстүп турар. Улуг сорулгаларның чугаа чокка күүсетинериниң бүзүрели-биле совет кижилер чаа 1952 чылче кирип турар.

Күш-ажылчы чаа маадырлыг чорукче, социалистиг Төрээн чурттуң күчүзүн улам быжыглаарынче коммунистиг партия, совет чазак бисти кыйгырып турар. Ол кыйгырыгны совет улус изии-биле хүлээп ап турар, чүге дизе, коммунистиг партияның болгаш совет чазактың политиказы совет улустуң эрге-ажыын камгалап, ооң тайбың тургузукчу амыдыралын хандырып турар.

Чаа, 1952 чылда совет улус коммунизм тургузуушкунунуң улуг программазын күүседир дээш улам-на күжениишкинниг, улам-на сорук кириишкинниг ажылдаар.

Дайынның болгаш реакцияның лагеринге удур тайбының, демократияның болгаш социализмниң лагери өзүп, калбарып турар. Ол лагерьниң бажында улуг Совет Эвилели чоруп турар.

Совет улус коммунизмниң бүрүн тиилелгезинче бүзүрелдиг чоруп олурар. Чаа чыл бүрүзү бисти ол чырыткылыг үеже улам-на чоокшуладып турар. Ол чырыткылыг чаагай үеже бисти улуг Сталин аппар чоруур.

Чаа чылда, чаа чедиишкиннерже!
Чаа чыл-биле, эргим эштер!

ЧЫЛ ПЛАНЫН КҮҮСЕТКЕН

1951 чылда бүдүрүлгелериниң бүдүрүлге планнарын хуусаа бетинде күүсеткениниң дугайында медээлер бистиң Төрээн чуртувустуң бүгү-ле черлериниңден кээп турар.

Магнитогорскиниң Сталин аттыг металлургия комбинады кан бүдүрүлдезиниң чыл программазын хуусаа бетинде күүсеткен. 11 айларның дургузунда мартен цехтери металлдың бот-өртээниң чиигелдезиниңден дөрт миллион ажыг рубльди пландан ажыр камнап алган.

Декабрьның 26-да «Ленинуголь», «Караганда» трестиң дагжылары 1952 чылдың үлүүнүң тывыжы хөмүрдаштыг эшалонну чоруткан.

Казахстаннефть катыжыышкынының коллективи келир чылдың үлүүнүн суук оттулар үүлүн тып эгелээн. Пландан ажыр кылган орулгалардан ийи миллион ажыг рубльди алган.

Чыл планнарының хуусаа бетинде күүселделериниң дугайында медээлер Кривой Рогтун, Туланың, Курскиниң болгаш чурттуң өске-даа хоорайларының бүдүрүлгелериниңден кээп турар. (СЭТА).

Идиктер бүдүрүлдези улгадып турар

ССРЭ-ниң Чиик үлетпүрүнүң Министерствозунуң бүдүрүлгелери 1952 чылда идиктер бүдүрүлдезин дыка улгатырар болгаш ооң ассортиментизин калбартыр. Бо чылдың деңнелиби-биле алырга хөм улдуннуг, каас болгаш тускай хевирлиг идиктериниң бүдүрүлдези улгадыр. 600 ажыг чаа хевирлерни кылып үндүрерин шиңгээдип алыр.

Донда-ростовта Микоян аттыг фабрикада, Кузнецкиниң фабриказында болгаш өске-даа черлерде идик кылырының чаа цехтерин организастап турар болгаш Тбилисиде Берия аттыг фабрикада чиигеткен улдуннуг хереэжен улустуң идиктерин үндүрерин белеткеп турар. Москваның «Буревестник» болгаш «Парижская коммуна» фабрикаларында база Ленинградтың № 2 «Пролетарская победа» фабриказында хереэжен улустуң хөйү-биле хереглеп турары узун ээжектиг туфельдериниң саны дыка көвүдээр. Ол чорук чоннуң хереглелин хандырарынга дузалаар.

(СЭТА)

Маадырлыг күш-ажылдың үре-түңнели

ГУДАУТА. (Абхаз АССР). Абхазияда эң улуг колхозтарның бирээзи болур Гудаута районнуң Дурипш суурунуң Берия аттыг колхозу көдээ ажыл-агый чылының түңнелин үндүрген. Улуг чедиишкиннер бүгү тараа культураларның дүжүттүүн бедиткининден чедип алдынган. 675 тонна шай бүрүзү дужаар планныг тургаш 400 гектар черден 835 тонна чыып, күрүнеге дужааган. Кукурузаның бедик дүжүдүн колхозчулар база өстүрген. Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Темур Тарбаның звенозу 10 гектар тарылга шөлүнүң бүрүзүнден 350 пуд кукурузаны ажаап алган. Темур Тарба бодунуң ажылдап кылган гектар черинден 1100 пуд кукурузаны ажаап алган.

Шөлдерниң дүжүттүүн бедиткининден көдээ ажыл-агый артелиниң олча-ажыы барык-ла ийи катап — 11 миллион рубль болган.

Дурипштиң колхозчулары күш-хүнүнге 40 ажыг рубльди, 3 чартык килограмм тарааны алырлар.

Бо чылын Берия аттыг колхоз, суурнуң ортумак школазының чаа бажының, мал ажылының фермаларының тудуун туткан. Суг күжүбиле ажылдаар электри станциязының тудуун эгелээн, 150 колхозчулар чаа даш бажыңнарны туткан болгаш оларның чамдыктары чиик машиналарны хуузунда саткылап алганнар. (СЭТА).

Боду-чоруур комбайннарын бүдүрүлдези өзүп турар

КРАСНОЯРСК. Красноярскиниң боду-чоруур комбайннар кылыр заводунуң коллективи чыл планын күүсеткен. Эрткен чылга бодаарга дөрттүн биринден хөй машиналарны кылып үндүрген. Продукцияның ботөртээниң чиигээнинден 1.600 муң ажыг рубльди камнап алган.

200 хире комбайн тудугжулары ийи чылдың онаалгазын доосканнар.

Чаа чылга күш-ажылчы белектер

НОРМАЗЫН АЖЫР КҮҮСЕТКЕННЕР

Кызылдың автотранспорт конторазының профилактика станциязының ажылдакчылары — слесарьлер Дресвянников, Бурлачёв, болгаш Данильченко олар бүдүрүлгениң бедик көргүзүглери-биле чаа чылды уткуп турарлар. Декабрь айның 25 хонуктун планын олар 2,5—3 катап ажыр күүсеткеннер.

Мурнакчы чолаачылар Комбуй-оол, Бакулин болгаш Борозненко олар кижи бүрүзү 100 литр чедир кывар чүүлдү камнап ап, онаалгазын 200 хуу күүсеткеннер.

ХҮЛЭЭЛГЕЗИН КҮҮСЕДИП ТУРАР

Аңнаашкын сезонунуң төнчүзү төнери ам-даа ырак, а ынчалза-даа Тес-Хем районнуң аңчылары улуг тывыштарны тып, хүлээлгезин күүседип турарлар.

Молотов аттыг колхозтуң аңчызы Баян-оол 568 рубльдиң өлүүн (ооң иштинде бөрү болгаш дырбактыг кежин) дужааган. Ол ышкаш Ланзыы биле Дамбаа алган хүлээлгелерин күүсеткеннер.

Аңныыр сезонунуң төнчүзүнге чедир онаалганы 200—250 хуу күүседир деп аңчылар хүлээлге алганнар.

СӨЗҮН ЭЭЛЕП ТУРАР

ТООРА-ХЕМ. (Радио-биле). Тожу районнуң ажылчы чоннары улуг башкы Сталинга чоруткан чагаазында 1951—1952 чылдың кышкы аңныыр сезонунда өлүк планын 110 хуу күүседир деп хүлээлге алган болгаш ол талазы-биле Тере-Хөл районнуң аңчыларын социалистиг чарышка кыйгырган.

Районнуң аңчылары 1951 чылдың дөрт дугаар кварталында өлүк белеткээриниң планын 94 хуу күүсеткен. Бо талазы-биле районнуң хереглекчилер кооперациязы багай эвес ажылдап турар. Декабрьниң иштинде районнуң хереглекчилер кооперациязының бүгү системинге 27.129 диңг дужаатынган. Ынчаарга район бо аңныыр сезонунда 1300 киш өлүрер планныг тургаш ам 1220 кишти күүседип алган.

Өлүк планын күүседир талазы-биле идепкейлиг ажылдап турар мурнакчы аңчылар районда эвээш эвес. «Май 1-зи» колхозтуң аңчызы эш Дамыкай 4000 рубль түннүг өлүк дужаар хүлээлгелиг тургаш херек кырында 6913 рубльдиң өлүктерин дужааган, ооң иштинде 16 киш бар. Ол-ла колхозтуң аңчызы эш Тембирел 3000 рубль түннүг өлүк дужаар хүлээлгелиг тургаш 5916 рубльдиң өлүктерин дужаап киирген, ооң иштинде 12 киш бар. Сураглыг хоочун аңчы эш Ак-Мырлаа 3000 рубль түннүг өлүк киирер хүлээлгелиг тургаш 6150 рубльдиң өлүктерин киирген, ооң иштинде 22 киш бар. Аңчы Дандарай 3000 рубльдиң өлүүн киирер планныг тургаш 5512 рубльдиң өлүүн киирген, ооң иштинде 17 киш болгаш 1 дырбактыг бар. Ол ышкаш «Совет Тыва» колхозтуң аңчызы эш Ламажап 15 киш, 1 адыг, 1 дырбактыгны дужааган. Ол-ла колхозтуң аңчылары эштер Серенчик, Намзырай олар 10—10 киштерни дужааган.

Районнуң аңчылары ам 1952 чылдың бир дугаар кварталының өлүк планын күүседиринче кирипкен.

ЧАА ЧЕДИИШКИННЕР

Туранның бүдүрүлге комбинадының аныяк ажылчыннары чаа чылдың бүдүрүлге даалгаларын ажыр күүседип, улуг чедиишкиннер-биле ужуражып турарлар.

Дарганнаар цех декабрь планын бүдүн чартыктан ажыр күүсеткен. Дарган эш Ф. Т. Комаров маска кагыкчызы В. Тырбылев-биле кады күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн, норманы 150 хуу чедир күүседир кылдыр улгатырганнар. Ол ышкаш чазаныкчы эш Елисеев стахановчу ёзу-биле ажылдааш, декабрь даалгазын 180 хуу күүсеткен.

Ол ышкаш ооң-даа өске пехтериниң ажылчыннары база-ла үлегерлиг ажылдааннар. Эң ылангыя эштер Чугин, Зиновьев олар боттарының хүлээлгелерин үргүлчү-ле 120—140 хуу күүседип турарлар.

ТУДУГЖУЛАРНЫҢ БЕЛЭЭ

Сүт-Хөл районнуң Бора-Тайга сумуда «Сталинчы орук» колхозтуң тудуг бригадазы 1951 чылдың дургузунда ол колхозтуң хойларынга эки одарлыг черлерде 7 чаа кажааларны туткан, ол кажааларга ниитизи-биле 2100 баш хойлар кирер. Ол ышкаш чаш хураганнар тургузарынга бир чылыг кажаны база туткан.

ЧАА СУУР

Өвүр районнуң Саглы сумузунга 1951 чылда «Кызыл тук» көдээ ажыл-агый артели организастатынган. Мооң мурнунда тудуг суур чок турган черде ол колхозтуң сууру тургустунуп эгелээн. Декабрь айга чедир чуртталганың 5 бажыңарын, 6 өрээл чаа школаны, эмнелге, магазин тудугларын доозуп турар.

Колхоз тудуунуң темпизин дүргедетпишаан, тудуг материалының белеткелин чорудуп турар.

ДЫҢНАДЫГ

Ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң ээлчеглиг 5-ки сессиязын 1952 чылдың январь 31-де чыылдырарын ажылчы чоннар депутаттарының Тыва автономнуг область Совединиң күүскому область Совединиң депутаттарынга дыңнадып тур.

Область Совединиң күүскому.

Амыдырал чылдын-на чаагайжып турар

* * *

1951 чылда

Областың колхозтарының амыдыралынга 1951 чылда улуг чаартылгалар болган. Чылдың дургузунда областың бүгү колхозтарында чуртталганың 710 бажыңнарын, бүдүрүлгениң 126 бажыңнарын, 65 культура-амыдырал бажыңнарын болгаш ниитилештирген малдарга 298 кажааларны туткан.

* * *

Областың колхозтарында суг күжү-биле ажылдаар 700 аът күштүг 8 электри станциялары, одалга-биле ажылдаар 525 аът күштүг 17 электри станциялары ажылдап турар. 33 колхозчу суурлар электрижитинген. 300 киловатт күштүг Элегестиң суг күжү-биле ажылдаар электри станциязының тудуу доозулган болгаш ооң бир турбиназы ажылдап эгелээш Танды районда Буденный аттыг, «Победа» колхозтарга база Элегес совхозка электри күжүн берген.

* * *

Улус өредилгезиниң талазыбиле улуг чедишкиннер чедип алдынган. 1951 чылда областа ниитизи-биле 185 школалар ажылдап келген болгаш ында 28.300 өреникчилер өренип турар. 15 эге школаларны 7 чылдың школалары кылдыр эде тургускан.

Культур-чырыдыышкын албан черлери 1951 чылда сан талазы-биле калбарган. 14 культура бажыңнары ажылдап турган, оларның 1-зин 1951 чылда ажыткан, ажылдап турган 30 клубтардан 8 клубтарны, 32 библиотекалардан 5 библиотекаларны 1951 чылда ажыткан.

* * *

Эмнелге черлериниң четкилери 1951 чылда улуу-биле өскен. Областа 17 эмнелгелер ажылдап турар. Ында аарыг кижилер чыдар оруннар элээн көвүдээн. 1951 чылда 2 фельдшер-акушерка пунктулары, 3 санитар эпидемия станциялары, 30 бичии уруглар турар бир уруглар яслизи болгаш 30 уругларга чаш уруглар бажыңын немей ажыткан.

* * *

Садыг четкилериниң албан черлери 1951 чылда элээн өскен. Ам областа 259 магазиннер ажылдап турар, оларның иштинден 9 магазиннерни 1951 чылда ажыткан.

ЧУРУКТА: (Солагай талазындан он талазынче). Танды районнуң Балгазында машина мал станциязының стахановчу токари **Клепиков**, Шагаан-Арыг хоорайда ном садыының эргелекчизи **Сургутская**, Сүт-Хөл МТС-зиниң трактор бригадазының бригадири **Чадамба**, Бии-Хем районнуң Өөк суурда харылзаа салбырының эргелекчизи, суур Совединин депутады **Гищенко**, Улуг-Хем районда Сталин аттыг колхозтуң хойжузу **Чолдак**, Шагаан-Арыгда чеди чыл школазының башкызы **Чинмит-оол**, Тыва областың күүсекчи комитединиң типографиязында линотипчы **Лыскова**.

А. Ермолаевтин фотомонтажи.

* * *

1952 чылда

Областың колхозтарынга бо чылын моон соңгаар улуг чаартылгалар болур. План ёзугаар чуртталганың 1000 бажыңнарын, бир чылда 4 миллион тууйбу бүдүрер 35 тууйбу заводтарын, 10.000 баш санныг малдар кирер, 2000 быызаалар кирер база 2000 аъттар кирер кажааларны 1952 чылда туткан турар.

* * *

Бо чылын суг күжү-биле ажылдаар 340 аъттар күштүг улуг электри станциязын Барыын-Хемчик район девискээринге Хемчик хемге, 200 аъттар күштүг электри станциязын Сүт-Хөл районнуң Акка, суг күжү-биле ажылдаар 80 аъттар күштүг электри станциязын Баян-Кол Хемге, одалга-биле ажылдаар кайызы-даа 25 аъттар күштүг 2 электри станцияларын Кызыл көдээ районнуң «Победа» болгаш Чкалов аттыг колхозтарынга тудар.

* * *

Улус өредилгезиниң талазыбиле область 1952 чылда бурунгаар улуг базымны кылыр. Школаларның ниити саны 196 чедер, өреникчилериниң саны 30.000 чедир өзер болгаш 8 эге школаларны 7 чылдың школалары кылдыр эде тургузар. Чазактың доктаалын ёзугаар бо чылын Кызылга 100 кижи өренир башкы институдун ажыдар.

Культур-чырыдыышкын албан черлериниң саны 1952 чылда дыка көвүдээр. Культур бажыңнарының саны 15, клубтарның саны 52, библиотекаларның саны 40 чедир өскен турар.

* * *

Бо чылын областа эмнелге четкилери эрткен чылдар-биле дөмейлээрге дыка көвүдээр. 1952 чылда обласка 2 чаа эмнелгелерни немей ажыдар, аарыг кижилер чыдар орунларның саны мурнуладаазындан дыка көвүдээр. Бо чылын бичии уруглар турар 4 доктаа мал уруглар яслилерин немей ажыдар болгаш фельдшер-акушерка пунктуларының саны 110 чедир өзер.

* * *

Садыг четкилериниң саны бо чылын 1951 чылдан дыка өзер. Магазиннерниң саны бо чылын 267 чедир көвүдээн турар.

Ийи совхозта

«Өөк» совхозтуң механизаторлары көдээ ажыл-агый машиналарынын септелгезинде үлегерлиг ажылдап турарлар. Олар дөрткү кварталдың даалгазындан ажыр 4 тракторларны бүрүн, эки шынарлыг кылдыр септээннер. Олар чаа чылга чедир база 2 тракторларны септээрин хүлээнгеннер.

Мотористер Байыр-оол, Чолдан-оол олар стахановчу ёзу-биле ажылдап турарлар. Хынакчы механик Н. Доржу септелгени шынгыы хынап турар. Эң дээре комбайнёр эш Кузнецов бодунуң комбайннын чаа чылдың дүжүдүн ажаап алырынга белеткеп турар.

Мурнакчы арга-биле септелге

«Элегес» совхозтуң механизаторлары көдээ ажыл-агый машиналарын мурнакчы арга—кезектеп септээриниң аргазы-биле септээри дээш социалистиг чарышче киргеш, бедик бүдүрүкчүлүг болгаш тергиин эки шынарлыг ажылдап турарлар. Чарыштың түңнели улуг чедиишкинниг болган: 10 тракторларның 7-зи септетинген, ол ышкаш 4 комбайннар шуут белеткетинген. Көдээ ажыл-агый херекселдериниң чартык кезии септетинген.

Эштер Коровин болгаш Огородников олар эң мурнакчы ажылдап, ээлчегниң даалгазын улуу-биле ажыр күүседип турарлар.

Камналга дээш демисел

Аъш-чем комбинадының ажылчыннары камналга болгаш кылыр ажылдың тергиин эки шынары дээш чүткүлдүг ажылдап турарлар. Кижи бүрүзү тодаргай хүлээлгелерни алгылаан болгаш ниити коллектив декабрьде ажыр күүседкен.

Эш Бойкованың удурткан бригадазы хамыктың мурнунда чоруп турар: чээрби хонуктуң планын ук бригада 142,5 хуу күүседкеш, 1200 ажыг рубльди камнап алган. Хлеб быжырыкчылары эштер Спирина, Зайцева, Валькова, Германова олар үргүлчүле ажыл нормазын ажыр күүседип турарлар.

Эштер Спиринниң болгаш Курбатовтуң удуртканы комсомолчу — аныяктар бригадалары база-ла мурнакчы үлегерин көргүспүшаан, хүннүң-не бүдүн чартык норманы күүседип турарлар. Ол ышкаш бригадир эш Дарченко бодунуң кижилериниң ажылын эки хайгаарап, оларга дузалап турар. Коллектив барык-ла 1400 хире рубльди камнап алган. Эш Сухачева удурткап комсомолчуаныяктар бригадазы күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн улгатырары-биле чергелештир, 1250 рубльди камнап алган. А эш Погрованың бригадазы программазын 20 хонуктуң дургузунда 120 хуу күүседкеш, 1000 хире рубльди камнап алган.

Аъш-чем комбинадының ажылчыннары кызымакай ажылдап тургаш чыл планын чаа чылга чедир улуубиле ажыр күүседкеннер. Олар ажылдаарының темпизин улам-на дүргедетпишаан, камналганы улуубиле чедип ап, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидип турарлар.

Мурнакчылар көвүдеп турар

Шагаан-Арыгның райпромкомбинадының чазанылга цехиниң ажылчыннары 1951 чылдың планының сөөлгү кылыгларын дужааганнар. Стахановчулар Князев, Боев болгаш Самороков олар ээлчегниң даалгаларын үргүлчү-ле 180—200 хуу күүседип турганнар. Оларның-на кылган үүлдери шуптузу ыяавыла терии эки шынарлыг болур.

Оларның материалдарны камныыбиле эдилеп, күш-ажылды бүдүрүкчүлүг кылыр чоруктары үүгле 9 айларның дургузунда 90 муң рубльди камнап алыр арганы берген.

Чугай хайындырар ажылчыннар декабрь айның планын үш чартык катап ажыр күүседкеннер. Социалистиг чарыштарны чорудуп турарларның мурнунда дуржулгалыг хайындырыкчылар — эштер Егоров, Марьясов, Угланов олар чоруп турарлар. Механик цехиниң дуржулгалыг станокчузу комсомолчу Фефелова ай планын 20 хүннерниң дургузунда 160 хуу күүседкен. Станокчу Байкалова база-ла оон чыдын калбайн ажылдап турар.

Бедик көргүзүглер

Кызылдың сапог даараар мастерскаязы 1951 чылдың бүдүрүлге планын ноябрь 10-да күүседкен болгаш чаа чылга белек кылдыр пландан дашкаар 230 муң рубльдиң продукциязын бүдүрүп үндүрер деп хүлээлге алгаш ол хүлээлгезин база ажыр күүседкен.

Сапог даараар мастерскаяның стахановчулары эштер Савин, Кукарин, Рощин, Софронова болгаш оон-даа өскелер 1951 чылдың планын шагдала ажыр күүседкен болгаш ам 1952 чылдың планын күүседип турарлар. Мастерскаяның дирекция чери бүдүрүлгениң эки ажылдаар чоруун хандырар дээш бүгү-ле эргежок чугула хемчеглерни ап чоруткан: мастерскаяның септелгезин чогуур өйүнде чоруткан болгаш албан черин база ажылчыннарны одаар чүүл-биле хандырган.

Сапог даараар мастерская чылдың бүдүрүлге планын хуусаа бетинде күүседип эки ажылдап турар болза-даа, ооң ажылында четпестер база бар. Чүл дизе, хуу чагыкчыларның чагыгларын чогуур өйүнде бүдүрүп бербес озалдадыр үүлдер амдаа бар.

Сапог даараар мастерская 1952 чылдың бүдүрүлге планын база хуусаа бетинде күүседир деп хүлээлге ап алган ажылдап турар.

КҮШ-АЖЫЛЧЫ ТҮҢНЕЛДЕР

УСПЕНКА. (Телефон-биле). Танды районнуң Арыг-Бажында Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң кежигүннери 1951 чылды улуг башкы Сталинның мурнунга алган социалистиг хүлээлгелерин чедиишкиннинг күүседкени-биле 1952 чаа чылды уткуп турар.

Колхоз эрткен часкы тарылга кампаниязын тос ажыл хүннеринде бедик шынарлыг дооскаш, чайгы үеде тарааларның ажаалгазын эки чорутканының түңнелинде элбек чаагай дүжүттерни ажаап алган болгаш күрүнеге тараа дужаар планын хуусаа бетинде ыракта ажыр күүседкен. Ол ышкаш күрүнеге эът болгаш дүк дужаар планын колхоз база ажыр күүседкен.

1952 чылдың тарылгазынга колхоз 70 тонна үрезин уруп алыр планныг тургаш херек кырында 74 тонна үрезинни уруп алган. Эрткен чайын болгаш күзүн 500 гектар ангыс болгаш кур черни чарып белеткеп алган. Ынчаарга тарылга шөлүнге чаа 170 гектар черни немей арыглап аштап алган болгаш тарылганың чепсек херекселдериниң септелгезин чорудуп турар. 1951 чылда колхозтуң ниитилештирген малының баш санын өстүреринің планын чедиишкиннинг күүседип турар.

Бо чылын он чуртталга бажыңнары тудуп алыр дээн болза, ам ооң сези ажыглалда кирген болгаш арткан ийи бажыңнарны бо хүннер иштинде ажыглалга киирер деп турар. Ынчаарга башкылар чурттаар ийи өрээл бажын болгаш колхозтуң ниитилештирген малынга тудары-биле планда көрдүнген кажааларның тудуглары күүсетинген.

Колхозтуң тудуг ажылында эштер Балчыр, Дондуп, Шожай-оол, Шагаачы, Чайзатмаа, хову ажылында эштер Хүрбеш, Туванчап, Үдумбараа болгаш мал ажылында Шура, Өшкү-Саар ышкаш колхозтуң херээ дээш бүгү күштерин үндүрүп үлегерлиг ажылдап турар ажыл-ишчилер эвээш эвес.

А.ШИРИЖИК,
колхозта партия эге организациязының секретари.

Кызыл хоорай дүрген өзүп турар

Область төвү —Кызыл хоорай дүрген өзүп турар болгаш чыл келген тудум-на чаа-чаа тергиин чараш бажыңнар аңаа немежип турар. Сөөлгү беш чылдарның дургузунда Кызылдың тудуг шөлү ийиден-даа хөй катап делгемчээн.

Чүгле «Тыва тудуг» трестиниң талазы-биле алырга безин тудуг ажылдарынга капитал салыышкыны 1945 чылга деңнээрге, 3 чартык катап өскен.

Кочетов кудумчузунда 8 квартираларлыг чуртталга бажыңы, облононуң ажылдакчыларынга туткан 8 квартиралыг бажың, Найырал кудумчуда тургускан чуртталганың 8 квартиралыг бажыңы 1951 чылда туттунган болгаш Ленин кудумчуда 16 квартиралыг чуртталга бажынын ажыглалга киирген, ол ышкаш 8 квартиралыг чуртталга быжының тургузуп эгелээн.

Оон ынай хоорайның болгаш областың организациялары, албан-черлери дыка хөй санныг чуртталга бажыңнарын бүрүн туткулааннар. Чүгле 1951 чылда Кызылга туттунган чаа бажыңнарже чүс ажыг өгбүлелер көжүп киргеннер. «Тыва тудуг» трестиң тудугжулары чылдың бүдүрүлге планын хуусаазының бетинде доорзуп, улуг чедиишкиннербиле 1952 чылды уткуп турарлар. Олар чыл планын декабрьның 1-де доозупкаш, сөөлгү айның дургузунда 1952 чылдың ажылын кылганнар. Кызымакай ажылдың түңнелинде «Тыва тудуг» трестизиниң коллективи ВКП(б) хооркомунуң болгаш хооркүүскомнуң шилчиир Кызыл тугун чаалап алганнар.

Амгы үеде Кызылда чаа-чаа тудуглар немештир туттунуп турар. Чижээлээрге, хоорайның чаа чунарбажыңының бетоннаар ажылы болгаш иштики кылыглары дооступ турар. Кызыл партизан кудумчуда чуртталганың үш бажыңнары Элезин кудумчуда божуур бажын туттунуп турар. Ол ышкаш Кызылдың септелге-механиктиг заводунуң тудуушкуну чоруп турар. Бо бүгү тудуглар болза, чаа 1952 чылдың дургузунда доостунган, ажыглалга бүрүн дужаатынган турар.

— Эрткен 1951 чыл болза, хоорайны чаагайжыды тудуп, ону ногаанчыдарының талазы-биле улуг ажылдарның кылдынган чылы болган.

Ам бо чаа, 1952 чыл дээрге, Кызылга тудуг ажылдарын улам-на чедиишкинниг калбартырының чылы болур. Педагогика училищезиниң, көдээ ажыл-агый техникумунуң, Ермаков экспедициязының болгаш Кызыл партизан кудумчуга турар албан черинің 2—3 аът бажыңнарының тудуушкуннары 1951 чылда эгелээн болгаш 1952 чаа чылда бүрүн доостунган турарлар.

А ам чаа тудугларның чаа планнарын кылып турар. Чурттаар квартираларлыг болгаш магазиннерлиг 3 аът бажыңның, хлеб быжырар болгаш пиво хайындырар заводтарның, механизастатынган чаа дээрбениң төлевилелдерин чогаадып турар. Оларның тудуушкуннарын 1952 чылда эгелээр.

Ол ышкаш Советтер Бажыңының үс метрден ажыг узун туртуг тудуун Чүлдүм күдүмчузунга тургузар деп төлевилеп турар. Область театрын, музыка школазын, 300 муң томнар кирер область библиотеказын, кино-театрны, механизастатынган чаа типографияны тударының талазы-биле шинчилел ажылдарын чорудуп турар.

Кызыл хоорай эң-не чоокку хуусааның иштинде бистиң социалистиг улуг Төрээн чуртувустуң база бир чечектелип турар, каас-чараш хоорайынче хуула бээр.

В. ХАРЛАМОВ,
облкүүском чанында архитектура херээнин талазы-биле килдистин начальниги.

ӨӨРЕДИЛГЕЖЕ УЛУГ ЧҮТКҮЛ

Бижикти билбес болгаш биче билир чорукту узуткаары областа кол айтырыгның бирээзи. Кижи бүрүзү чеди чыл өредилгелиг болурунче большевик партия, совет чазак улуг сагыш салып турар.

Бии-Хем районунда «Красный пахарь» көдээ ажыл-агый артелинде бижикти билбес болгаш биче билир чорукту чок кылырының ажылын партия эге организациязы эки организастаан. Колхозтуң мал фермаларында 5 кезек черде бижик өөренириниң бөлгүмнерин тургускан. Бөлгүмнерде артель кежигүнү 92 малчыннар бижик өөренип турар.

Бижик өөренириниң бөлгүмнериниң неделя санында бир удаа кичээл кылып, өөредилге бедик деңнелдиг эртип турар. Бөлгүмнүң дыңнакчылары өөренир үезинде озал чок кээп, кичээлге өөренген үүлдерни эки шиңгээдип ап турар.

Бижикти билбес болгаш биче билир чорукту узуткаарының бөлгүмнеринде Туран хоорайда чеди чыл школазында башкылап турар комсомолчу башкылар Бюрюн-Сот болгаш Дамба улуг сонуургалдыы-биле артель кежигүннерин бижикке өөредип турарлар.

Көдээ ажыл-агый артелиниң инек мал фермазында тургускан бижик өөренириниң бөлгүмүнүң дыңнакчылары бижик өөредилгезинче улуг чүткүлдүглер. Бөлгүмнүң даргазы коммунист Бичии-уруг кичээл болур черни чырыткы-биле бүрүн хандырып, ону баш бурунгаар чылыдыр от салып алырынче үргүлчү кичээнгейни салып, бөлгүмнүң дыңнакчыларын өөредилгеже бүрүн хаара тудуп турар.

Бо бөлгүмнүң дыңнакчылары Кызыл-Уруг болгаш Тарков бижикти биче билир турган бодунуң өөредилгеже кызымакай болганының ужурунда ам бо үеде бижикти эки билир кылдыр өөренип, бөлгүмде өөренип турарлардан шылгарап турар.

«Красный пахарь» колхозтуң партия эге организациязы бижикти билбес болгаш биче билир чорукту кыска хуусаада чок кылып, артель кежигүннериниң бижик-биликтиг болурунче сагыш салыры чугула.

М. КАВАА-САРЫГ.

1951 чылда областың төвү Кызыл хоорайга чуртталганын, албан черлериниң хөй чаа бажыңнарының тудуглары чорутунган болгаш ажыглалга киргиаээн.

Чурукта: 1951 чылдың эгезинде ажыглалга кирген № 7 школаның бажыңы.

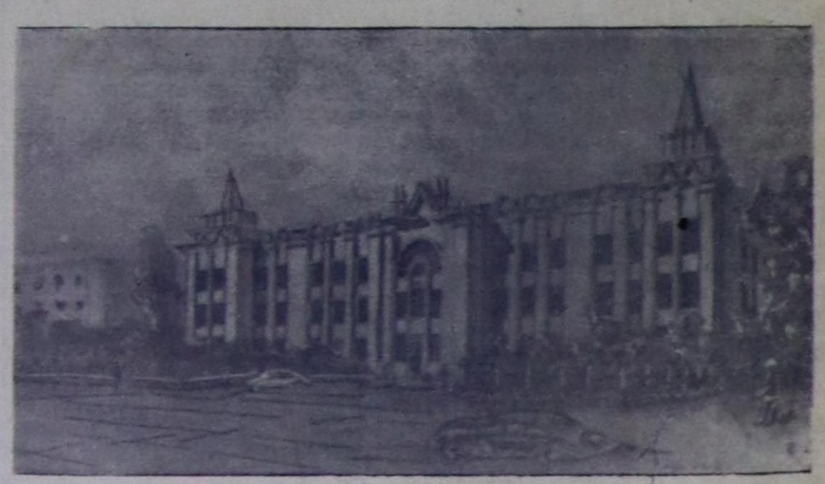

1952 чылда тудуушкун ажылы улам калбарар. Албан черлериниң болгаш чуртталганың ийи-үш аът бажыңнары туттунар болгаш ажыглалга кирер.

Чурукта: Кызыл партизан кудумчузунга туттунар албан черинің бажыңының чуруу.

Литературалыг арын

Ю. КЮНЗЕГЕШ

Ажык чагаа

Чангыс ораам кээшпени
Чартыктажып тыртып чорааш,
Ыдык чаага кады тиилээн
Ынак эжим кайда чор сен?

(Ак-көк Дунай эриин орта
Чакпыыл окка балыглаткаш,
Чарлыр хүндүс душпазнымдан
Адрезиң билбес-тир мен).

Каховкада, Волга-Донда
Атташ аттар сураан дыннааш,
(Канчап билир, сээции-даа боор)
Ажык чагаа бижип ор мен.

Солдат чораан өөрүвүстен
Чагаалар-даа алгылаар мен.
Чаагай ишке тиилелгезин
Сонуургадып бижээн боор-дур.

«Киев чурттуг дашчы мен» дээш
Кирбей салын суйбагылаар
Сержантыны утпаан боор сен,
Сенээ байыр дамчыткан-дыр.

Ефрейтор Ефремовтан
Дүүн чаа-ла чагаа келди—
Туркестанда көжүп баргаш,
Экскаватор дыннапкан-дыр.

Хүлер-күрен Чүргүй-оолду
Хүннүң чыгыы көөр-дүр мен:
Колхозувус МТС-биле
Кожа чыгыы черде чүве...

Чагааларның саны хөй-бол,
Узун тайбың күзээннериң
Чаагай хөннү доңнатынган
Утказы-ла чангыс боор-дур.

Эжим, дыңна! Ажыл-ижи—
Тайбың херээн камгалашкан
Эргим чоннуң, улуг чурттуң
Дадыктырган оолдары бис.

Тулчуушкунга төрүтүнген
Гвардейжи найыралды
Тургузукчу улуг чон дээш
Кылыр ишке бараалгадыыл.

С. СЮРЮН-ООЛ

Коммунист мен

Карманымда чүден артык
Хумаалап көөр биледим бар.
Карттында оон: «ВКП(б)» деп
Хураангайлаан үжүктер бар.

Хоор чонга хүндүткелдиг
Коммунист мен—барымдаам ол.

Авам менээ, чонга шынчы
Бараан бол деп чагып чораан.
Ачам менээ, хүннүң чыгыы
База ону сургап чораан.

Хоор чонга бараан боору
Коммунисте—билгеним ол.

Өртемчейде, коммунисти
Өскелерден хүндүлеп көөр.
Чүге дизе дарлаткан чон
Коммунисти—хостакчым дээр.

Чүге дизе бөдүүн улус
Коммунисти—баштакчым дээр

Карманымда чүден артык
Хумаалап көөр биледим бар.
Карттында оон: «ВКП(б)» деп
Хураангайлаан үжүктер бар.

Хоор чонга бараан болган
Коммунист мен—барымдаам ол.

С. ФАТЕЕВ

Улуг план

Ол-бо чүкте
улуг үүле фронтузу,
Оран чурттуң чуруун
Сталин катап шыйган.

Улуг планны—
коммунизм поэмазын
Улуг өннүк, баштынчывыс
чогаадып каан.

Агаар-салгын, бойдусту-даа
өскертир бис.
Арыг биле
хемни, хөлдү хаажылаар бис.

Колхоз шөлче
хемнериң суун чайып кээр бис.
Хостуг ишчи совет кижи
черле тиилээр.

Кандаашкынның оруун дуглай
моондактаар бис.
Кандаашкынга удур
дайын эгелээн бис.

Уран мерген
сталинчы идея-биле
Улуг чуртту
чечектиг сад болдурар бис.

1951 чылда Тыва автономнуг областа эң дээре чечен чогаалдар дээш конкурс чорутунган. Конкурстуң түңнелинде облкүүскомнуң шиитпири-биле элээн чогаалдар шаңналдарга кирген.

Областың чечен чогаал конкурсунга шаңналга кирген чогаалдарның дээжилерин бо арында парлап үндүрүп турар.

Б. ХОЗЕНМЕЙ

Көскү чаартылгалар

Колхозчунуң бажыңындан
Соңга өттүр көөрге безин
Коллективтиг ажыл-иштиң
Сорук киирер түңү көстүр.

Хаяалыг хүн сенче көрүп,
Катыраңнап үнүп кээрге,
Хамык чүве колхоз суурда
Хайныгып-ла шимчеп үнер.

Ургларың школаже
Сумкаларлыг чоруп турар,
Улуг улус ажыл-ишче
Суурундан үнүп турар.

Колхозуннуң машиназы
Кудумчулап эртип чыдыр,
Ону долдур олурупкан
Оолдар, кыстар ырлажып чор.

Кожай малы ээлеп чорааан
Хову шөлче топтап көрем:
Тракторлар черни чарып,
тырыладыр хөөмейлеп тур.

Аалчылар аъдын өртээр
Ажык шөлү турган черде
Черлик көьшкүн тиилекчизи
Чергелешек бажыңнар тур.

Саара уруун контораже
Санакчылап кире берди,
Рруун эжи Ивановна —
Улуг эмчи эртип чыдыр.

Садыг эжии ажытынгаш,
Киринер деп чалап туру,
Сапог идик садып алган
Киңмей ашак үнүп келдя.

Яслиңериң урглары
Четинчипкен ойнап чорлар,
Янчинмаа халат кеткен
Чечен ырны өөредип чор.

Ажыл соонда улус чыглыр
Чаа клуб дужунда тур.
Аная кежээ кино боор деп
Чарлап каан тур, номчул көрдээн.

Ында аскан лозуннар
Сени база кыйгырып тур,
Ында чалаан Сталин чуруу
Сени бодаан ышкаш олур.

О. СУВАКПИТ

Ак-көк кужум

Айыыл—чаага күзели чок,
Ажыл-ишке төрүтүнген
Аваларның өстүргени
Ажы.-төлдүң ынак кужу —

Ак-көк кужум!
Айлаң кужум!
Арбын чонга, бүгү чуртка
Амыр чыргал чечээн тарат!

Улустарның найыралын
Улам сырый эвилелде!
Узун тайбың чуртталганың
Ужур-чөвүн нептерет-ле!

Ак-көк кужум!
Айлаң кужум!
Арбын чонга, бүгү чуртка
Амыр чыргал чечээн тарат!

Чалгыннарың хыралбазы —
Чаагай чыргал чүглээнинде.
Чалыы назын кырывазы —
Чаштың чолун деткээнинде.

Ак-көк кужум!
Айлаң кужум!
Арбын чонга, бүгү чуртка
Амыр чыргал чечээн тарат!

В. ШАРАВИИ

Чечектел, Совет Тывам

Көшкүн түрээн буза шапкан,
чаартынган чон,
Акы-дуңма орус чоннуң ачызында
Амыдырал тереннче эштип кирген,
Хөглүг-омаан тоолда дег түрлүг
ырлаан —

Соруктуг күш изиг түлүк,
динмителген,
Сууржуп турар Совет Тывам, ак-
көк хемим.

Сталинның өткүт үнү Саян ажыр
Ырак шөлде колхозчуну сорук
киирген,
Бурун шагдан кандап чыткан
ховуларда
Буга-канал унну-биле суглар
баткан —

Чайгы бойдус өңүн солаан кызыл-
тастар
Чалгып чыдар Совет Тывам, ак-
көк хемим.

Мичуриннин, Лысенконуң
ажытканы:
Вишнялыг, яблоктуг садтар тараан,
Шыырак, сүткүр малдыг боор дээш
күжүн каткан,
Шынныг орук — колхоз оруун шилип
алган —

Малчылары колхозчулар болу
берген
Магаданчыг Совет Тывам, ак-
көк хемим.

Енисейден күштүг ГЭС-тер
колхозтарже
Электри күжүн чажар—суурлар
чыыыр,
Делгем чурттуң алдын чүрээ
Москвадан
Демир орук вагоннары шуужуп
келир —

Фабрикалар, заводтарның
гудоктары
База ырлаар Совет Тывам, ак-
көк хемим.

В. ЭРЕНЧИН

ӨӨРЕНИР

Амгы шагда ажы-төлдүң
Аас-кежиин чүге деннээр,
Алды харлааш, чедилээрге
А—Б-зин өөрени бээр.
Чаштың оруун ажыткан
Чаянныг чыргалды тургускан,
Өлүм чок башкы Лениниин
Өршээл болган ачызы бо.
Колхоз санай суурларда
Кончуг чараш школалар,
Сайзанакта чурумал дег
Сайзыралче бисти киирген.
— Өөренир, өөренир
База катап өөренир -- деп
Өртемчейде ажы-төлге
Башкывыстың чагыы мындыг.

Кызыгааржок улуг эртем
Кырывыста чырып келген,
Делегейде деннелге чок
Дээди билиг чаяатынган.
Ынак Украинавыстан
Ырак Туркменге чедир,
Улуг чаагай эртем тудуу
Улай-улай тургустунган.
Ырак кыдыг Тывада-даа
Ындыг чырык амыдырал,
Чоннуң ынак, бүзүрелдиг
Чоргааралы болу берген.
Чаштың оруун ажыткан
Чаяанныг чыргалды тургускан,
Өлүм чок башкы Ленинниң
Өршээл болган ачызы бо.

С. СЕРЕН

Дайын күзевес бис

Делегейни аспактапкаш, бүгү чонну
Дөгерезин кулданыры күзевишаан,
Америктиң дээргилери
дайын кыпсып,
Араатанзып, атом чепсек кылып
турар.

Шыжык, килең хайныгарын бүзүрээр
бис.

Шынныг херек тиилээрин
идегээр бис.

Чоргаар чурттап, чечектелип
хөгжүүрүнүң
Чолдуг орук үлегерин ажыткан бис.
Чоннуң чаагай амыдырал,
чуртталгазын
Чогумчалыг байлакшыдып
тургускан бис.

Ханныг дайын, өлүм чидим
күзевес бис.
Хамаатывыс тайбың ижин
камгалаар бис.

Михаил ПАХОМОВ

Таңды дааның эдектеринде

(Тоожунуң бирги кезээнден)

Бодунуң канчаар-даа аажок бедик сыннарын Бурят-Моолдан даглыг Алтайга чедир сунгулапкан чыдар Таңды даа күүлүг болгаш улуг чаагай-даа. Оон адырлары соңгу үүкче шиглей, Саян-биле оон арызында чыдар Улуг-Хемниң шынааларынче, база мурнуу үүкче, хүннээрек Моолче агып кире берген, Тес-Хемче шөйлүп чоруткулаан.

Пөштер, шивилер-биле шугланган, оон мурнуку адырында аңчылар оруу-биле Таңды дааның бажынче бир аттыг кижи үнүп бар чораан. Кажан оон орукчугажы кадыр-берт черге таваржы бээрге аъдындан дүшкеш, эдектерин азынгылааш, сыннның кырынче шала мөгейип алгаш, узак-узак базымнары-биле үнүптер-даа. Аъды хиригейндир тынмышаан, эрниң соондан арай боорда үнүп орган. Ам-даа карангы. Ынчалза-даа, Эрзинниң ынаар-ла талыя берген чыткан шыпшык бажындан даң хаяазы саргарып кел чораан. Удаааанда-ла ол хаяа делгем черге чаптылып, дээрниң чартык кезиин шыва алы берген. Чивеннээш сылдыстар өшкүлей бергилээн болгаш майның хүнү тайганың артындан бакылап келген.

Тамба чалым баарында ажык черни шилип алгаш, аная доктаай берген. Долу суглуг Тес-Хем мырыңайла адыш кырында салып каан үүве дег, оон мурнунда дырлая берген кыланайнып чыткан. Мурнуу Барыын талазында Убса хөл хевис ышкаш кылдыр, ак-көк апарган кыдыг-кызыгаары-даа билдирбес болу берген көстүп турган. Тамба улуг тынгаш, селбегер дүктүг бөргүн ушта соккаш, даалымба курунуң бир ужун чешкеш, дерлиг хаваан, мойнун, арнын чотпушаан, дүдүскек көк сыннар эдээйче көрүп турган.

Тарлашкын хемниң унну көстүр-көзүлбес кынны берген, кадыр даглардан хап баткаш, Тесче дырлайты кирип чыткан. Ында араатаннарның ижээни — Казанцевтиң дээрбечилериниң лагеринге оон турганындан бээр ам үүгле бир дүн, хүн эрткен.

— Ам бичии-ле турар болза, сойлуктарны! Ядыы араттарны дээрбеде, өлүреринер ам соксаар! Партизаннарны баргаш, эккээримге олар силерге чогум-на үвени көргүзүптерлер! — деп, Тамба Тарлашкын уунче кымчызы-биле айтып алгаш, кыжаныып турган. Бичии-ле када дыштанып алыр дээш, даш кырынга олуруп алган. Оон аъды шимчешдаа дивейн, ол-бо талаларынче оожуум көрүп турган: таныышпазы черниң аргазындан элдептиг чыт кээп турган.

Тамба ол аразында боданы берген: бир эвес дагны ояр болзумза, Суг-Бажынга үш дүн-хүн дургузунда чорааш чедер апаар, а дедир кээрде база-ла ол хире үе хереглетинер-дир. Дайзыннар чаңгыс черге ол хире үр манап турарлар эвес. Дорт, Кара-Хөлдеп кагарга, даарта дал дүш тур да-ла партизаннарга чеде бээр мен. Ындыг-даа болза, оолаарга — даглыг-даштыг, кадыг-берт, шорулгактыы база кончуг...

Тамбаның эдерип чораан оруу ону Таңды-Дааның бажынга аппарган. Оон караанга соңгу үүк талазы хостуу-биле көстүп келген: тоолда ышкаш Саянның талыйып үнген шиш баштары дээрде шаштыгып тургулаан; оларның эдектери шорааннаалып, а оларның шиш баштарында эривейн, мөңге чыдар харлар чайыннап турганнар; Саянның сунуп баткан адырларының адааанда Улуг-Хем ак-көк өңнүг, чаажы сүргей агып бадып чыдар. Бээр Таңды-Даанче талазында — тараа тарыыр шөлдер сюк-дилик, ала шоккар кынны берген чыткылаан.

— Ийет! Чер-даа доозуннандыр, хайнып үнген-дир. Чон ажылдап, тараа тарып турар, а мен.. деп бодангаш, Тамба аъдын каккаш, тайганың кижи баспаан черлерин таварты четкеш, айыылдыг черни анар эрткеш, чиигги-биле аъттаныпкаш аърганың сыыны ышкаш кылдыр Таңды-Дааның сынын дургаар, Кара-Хөл кайда сен дээн ышкаш караш-ла дээн. Ол удаааанда-ла дээр өнүг апарган, көрүнчүк ышкаш хоюй берген чыткан хөлдү көрүп каан!

Тамба өскээр, бадар кадыр-берт арттарны-даа санавайн чораан. Мергежээн чорумалдың чаңчыккан холдарының айыткан аайы-биле күжүр хүргүл-сарыг-даа караңнадыр, чинге орукта доора ушкулаан чудуктарның болгаш кырлайып үнгүлээн дазылдарның аразынга чазыг чокка баспышаан бүдүрбейн-даа, халып чораан. Майның хүнү таптыг-ла дүш хире чорда-ла ёзулуг чайның июль айы ышкаш кылдыр изиннедип келген. Тамба бөргүн шагда-ла ужулгаш курунга кызыткаш, билектерин сывыргылапкаш аъдын какпышаан, шөлээн кылдыр ырлап чораан. Ол бодунуң чуртунуң ховуларының, аърга-ыяштарының дугайын, оон байлааның дугайын ырлап чораан; ол бодунуң салым-чолунуң дугайын, база ырлап чораан; оон ядыы арат адазы Самагалдайны өрү-куду көжүп чораан; Тамба өзүп келгенин орта-ла билбээн болгаш бир байдан бир байже шилчип, оларның аар-берге ажылдарын кылгаш, хензиг, хөлезн ап чорааш өскен... Дыка-ла ырак черде, Россияда улустар боттарының нооннарын ойтур октааш, ламаларны тиилээш, боттарының чайыннанчак улуг хосталгазын канчаар чедип алганын дыңнаанының дугайын ол ырлап чораан; үш чылдар мурнунда Тывага улус эрге-чагыргазының турганының болгаш ону колчактар канчаар дүжүргенин, кызыл-шеригжилерни казактарның канчаар кадыг-дошкун эттеп, соп турганының дугайын ырлап чораан; Щетинкиниин баштаанны партизан отряды ийи чыл мурнунда Хем-Белдирде Улуг-Хемге ак-гвардейжилерни канчаар чылча-шапканын, Таңды-Тывага совет эрге-чагырганы канчаар катап тургусканының дугайын ол ырлап чораан; Таңды-Тываның төп кожууннарының аттары орус тараачыннар-биле катыжып алгаш, амыдыралды чаа ёзу-биле тургузуп турарының дугайын ол ырлап чораан; тыва улустуң келир үеде аас-кежиктиг амыдыралының, аңаа Кузьмичевтиң партизан отрядының дузалап турарының дугайын ол алгап-йөрээп чораан; ол ырлавышаан, оон төрээн Тес-Хеминде дээрбечилер келгениниң дугайын Кузьмичевке медеглээрин далажып чораан. Тамба ырлавышаан далажып, далашпышаан, ырлап-ла чораан...

* * *

— Кончуг-ла дээр-дир ам бо, дешти берген үүве биле дөмей-ле—деп дүрген кылыштапканындан ээгиштевишаан, суглуг кочалын салып тура Анастасия Агаповна чугаалаан.

—Чүнү ынчап турарың ол?—деп ашак идиктерин дааараарын доозупкаш, айтырган.

— Харын бо дээрни көр-даан, канчап барганы ол дээр сен?! Бир-ле чай дег, дыка үр апаарды ышкажыл, бир, ийи шак безин чеде берди. А ам кудумчуже думчук безин уштур аргажок-дур. Аттыг-ла чүве-дир. А оода Гриша кайнаар чиде берген кижи боор.

— Чүге чиде бергенин, кым билир боор ону! Мындыг боранныг хүнде буянныг кижи ыдын безин бажыңдан үндүрбес болгай, а ол балыктап чоруткан. Кел чыдыр бе, көрген болзунза але? — деп Иван Иванович чугаалаан.

— Бодуң-на барып көрем. Бажын кырынче үнгеш, харавыт. Ам идиктериң көктеп алганында донар эвес сен — деп Анастасия Агаповна чугаалаан.

Иван Иванович аргып каан хөректээжин эктинге салып алгаш, кудумчуга үнүп келген. Бажың кырынче үнгеш, суурнуң чоок кавызын узаная берген харап турган. Элегес хемниң кыдыын дургаар үнген чырааларның барааны көстүрден өске чүү-даа көзүлбес болган. Ынчалза-даа Бай-Хаактан үнген орук-биле бир кижи караңнадыр халдып органын көрүп каан. Оон өл хеви делгем мага-бодунга чыпшына берген чораан, ынчалза-даа ол аъдының быктынче тепишаан, могап шылаан-даа шинчи чокка, сергелең халдып кел чораан. Аттыг кижиниң эктинин артындан боо көстүп чораан.

Иван Ивановичниң турган бажынга кожа хап келгеш, ол аъдын доктаадыпкан. Аът дораан-на тура дүшкен.

—Таныш! Партизан командири кайдал?—деп ол багайты орустап айтырган.

— Командирни канчаарың ол?— деп айтырыг-биле Иван Иванович харыылаан.

— Айырган херээ чүү боор, айтып бер че. Бир эвес хоржок чүве болза, боо бо-дур ма, ап ал, ынчангаш айтып бер, дүрген-не барып айтып бер!— дээш, ол боозун Михайловтуң будунуң адааанче, бажың кырынче октап үндүрүпкен.

Ол боону ап алгаш, дүрген-не чадалап дүже халаан. Каш-ла минуталар эрткен соонда, узун сынныг орус тараачын биле улуг эвес болгаш делгем хөректиг арат кижи Кузьмичевтиң бажыңынче кирип органнар.

Тамба эргинни артааш-ла, эзирик чүве дег, шаг чо-ок барып дүшкен.

— Бо кым боор, канчап баарды? Эзирик кижи боор бе? Кайыын тудуп алдың, Иван?— деп бажыңның эр ээзи олурган саадайындан ковайып ора айтырган.

— Чок, мен ону тутпаан мен, а ол мени тудуп алды. Оглум чоруткаш, сураг-ла барган. Ол кел чор бе дээш бажың кырынче үнгеш, көөрүмге бо кижи, ады кым чүве билбес мен, мындыг боранныгда медел чок чүве дег кылыптып олурде. Дыка-ла донуп турупканы илдең кижи-дир. Аная бичии сускундан берзе але. Бир эвес чок болза, мен баргаш, бир черден тиккен арагадан-даа болза, тып келийн — деп Иван Иванович чоон үнү-биле чугаалаанган.

— Тыпты бээр оң — деп Кузьмичев чугаалааш, өске өрээлче кирер эжикти дуглап каан көжеге ындынче кире берген.

...Он-даа минута четпээнде Тамба сускунун ижипкеш, адын адааш, эң-не тодаргайы-биле илеткээн:

Олар Моолдан кээп-тирлер. Оларда кадарчылап чоруур бир моол кижи менээ «бо дээрбечилер Ургадан келгеннер» деп чугаалаан. Олар аная дыка хөй турганнар. Оларның командири Үгер-Бора деп бир-ле кижи үүве деп моол кижи чугаалай-дыр.

(Төнчүзү дөртку арында).

Улус демократиязының чурттарында

Совет-кыдат найыралдың ниитилелиниң Шанхай салбырының ийи чыл болганы

ШАНХАЙ. Кыдат болгаш совет улустарның найыралы өзүп база быжыгып турар. Кыдат-совет найыралдың ниитилелиниң шанхай салбыры декабрь 21-де ийи хар харлаан. Бо чылдарның дургузунда кыдат-совет найырал ниитилелиниң кежигүннериниң саны Шанхайга 800 муң кижи чедир өскен. Ол-ла үениң дургузунда кыдат-совет найырал ниитилелиниң шанхай салбыры бүдүрүлгелерде, албан черлеринде болгаш өөредилге черлеринде 539 секцияларны тургускулаан.

Ниитилелдиң шанхай салбыры болгаш ооң секциялары Совет Эвилелиниң амыдыралын, ССРЭ-де коммунизм тургузуушкунун болгаш культур, эконом амыдыралының бүгү адырларының талазы-биле совет улустуң чедиишкиннерин хөй-ниитиге калбаа-биле тайылбырлап турарлар.

Ийи чылдар дургузунда ниитилелдиң салбыры болгаш ооң секциялары Совет Эвилелинде ажыл-агый болгаш культур тудуушкунунуң дугайында 1527 делгелгелерни организастаннар. Ол делгелгелерни 591 4647 кижи кээп көрген.

Ол-ла үениң дургузунда ниитилелдиң шанхай салбыры совет улустуң амыдыралының дугайында 44 янзы-бүрү брошюраларны үндүрген.

Польша ажылчы чоннарның бүдүрүлге чедиишкиннери

ВАРШАВА. Декабрь 21-де Польшаның чиик үлетпүрү алды чыл планындан продукцияның бот-өртээшиң талазы-биле ийи чылдың планын күүсеткен.

Чыл планын Польшаның далай флоду болгаш ол ышкаш чурттуң улуг-улуг бүдүрүлгелери: Стараховицахта автозавод, Ченствоховскийниң металлургия заводу, Вроцловтуң 40 ажыг бүдүрүлгелери, Елен —Гур хоорайларның 26 бүдүрүлгелери болгаш оон-даа өске черлер күүсеткен. Рыбницкийниң хөмүр даш катыжыышкынының дагжылары улуг тиилелгени чедип алганнар. Ол катыжыышкынның шахталарынга бо чылын хөмүр даш тывыжы дайын мурнунуң деңнелин бүдүн чартык катап ашкан. Сөөлгү беш чылдарның дургузунда ол катыжыышкын пландан ажыр 1.600 муң тонна хөмүр даштыкүрүнеге берген.

Болгарияның 1952 чылдың күрүне бюджеди

СОФИЯ. Болгарияның Улус Республиказының Улустуң хуралы 1952 чылдың күрүне бюджединиң дугайында хоойлуну көрген.

Бюджет дугайында илеткел кылган саң министри Кирил Назаровтуң демдеглээни болза, келир чылдың күрүне бюджеди база катап дыка улгадыр. Бюджеттиң орулгалыг талазы 370 миллиард 146 миллион лев, а чарыгдалдыг кезээ—343 миллиард 964 миллион лев болур.

Дыка улуг хөренги—96 миллиард левти капитал тудуушкунунуң чарыгдалынга төзевилээн. Ол туң болза, Болгарияны аграрлыг чурттан индустр-аграрлыг чурт кылдыр хуулдурарының чугула сорулгаларын күүседиринге улуг рольду ойнаар.

Ажылчы чоннарның культуразының болгаш амыдыралының хереглелдериниң дугайында партия болгаш чазак улуг сагыш салып турар. Ажылчы чоннар депутаттарының улусчу бюджедин 1951 чылдың деңнели-биле алырга 1952 чылда 29,8 хуу улгадыр.

Оран камгалалының чарыгдалы 40 миллиард лев ийикпе, азы бюджеттиң чарыгдалдыг кезээниң 11,6 хуузу болуп турар.

Саң министриниң илеткелиниң талазы-биле саналдарның соонда Болгарияның Улус Республиказының 1952 чылда күрүне бюджедин чаңгыс эп-сеткилдиг хүлээп алган.

Румынияның ажылчы чоннарының улуг чедиишкиннери

БУХАРЕСТ. Румынияның Улус Республиказының тургустунганындан бээр дөрт чыл болган хүнү — декабрьның 30-ни румын улус улуг чедиишкиннер-биле демдеглээн.

1950 чылда капитал тудуунуң хемчээлин 1948 чылдың деңнели-биле алырга 4 катап улгаткан, а бо чылын оон-даа хөй улгаткан. Дөрт чылдың дургузунда он-он чаа үлетпүр бүдүрүлгелерин ажыглалче киирген, тракторлар бүдүрүлгезин шиңгээдип алган. Аар индустрияның өзүлдези-биле кады чиик үлетпүр хөгжүп турар. Бо чылдың продукциязының хемчээли 1948 чылдың деннелинден бүдүн чартык катап ажып турар.

Чуртту электрижидериниң он чыл планы чедиишкинниг боттанып турар. В. И. Ленин аттыг, В. Биказе аттыг болгаш Мороенада Г. Георгиу-Деж аттыг болгаш өске-даа суг күжү-биле ажылдаар электри станцияларының тудуунуң ажылы калбарып турар.

Румынияның улус ажыл-агый адырларында болгаш үлүтпүрүнде ажылдап турар ажылчы чоннуң саны үзүктел чок өзүп турар. Бо чылдың үшкү кварталында ажылчы чоннуң ниити санын эрткен чылдың үшкү кварталынга бодаарга 288 муң хөй болуп турар.

(СЭТА).

Таңды дааның эдектеринде

(Төнчүзү. Эгези 3 дугаар арында).

—«Үгер-Бора» эвес, барон Унгерн де-даан—деп Кузьмичев эде чугаалаан.

— Чүү-даа дизе хамаан ийикпе—деп Тамба чөпшээрешкеш,—мен чугаалаайн дээн.

— Ол баронну Сухе-Баторнуң шериглери болгаш орус кызыл шериглер чылча шапкан чүве-дир. Дыка хөй дээрбечилер Кыдатче кире берген, а болары Тесте келген, ядыы араттарны дээрбеден, кыргып-хыдып туруп бергеннер-дир.

— Бо бүгүнү чер-ле канчап билип алдың ынчаш?— деп Кузьмичев айтырган.

— А ол дээрге, анаа чүве-дир он. Ындыг аалчылар келген деп дыңналган соонда, мээң кончуг улуг шарым чиде берген. Ынчангаш мен ону ынаар дилеп чорупкан мен. Тарлашкынга четпейн чорумда-ла олар мени туткаш, шивишкин-дир бо деп санап алганнар. Байысаап эгелээнде олар мени кымчы-биле куруштур шаап туруп бергеннер — дээш од тонунуң моюндуруун ашкаш, сывыра шаап каапкан оргазын көргүскен. Оон мени бөдүүн арат-тыр деп билип алгаш, кадарчы-моолдарже чорудупкан. Бир эвес дезерин оралдажыр болзунза, боолап кааптар бис деп олар менээ кыжанганнар. Шынап-ла ындыг араатаннардан оон аңгы чүнү манаар боор деп бодаан мен. Шынап-ла бичии сезинген-даа мен ынчаш. Оон баштайгы-ла дүнезинде Чамыян деп моол кижи-биле ийилээн дургуннапкан бис.

— Оларның саны кайы хире-дир, чепсектери кандыгыл?—деп командир айтыргаш, Иван Ивановичиже көргеш:

— Эш Михайлов, дүрген баргаш, командирлерни чыптыңар, маңаа дыңнаан үүлүңнери кымга-даа ыытавас сен — деп чугаалаан.

— Дыңнадым! — деп ол шериг чуруму-биле ёзулааш, эжикке дегбези-биле доңгайып алгаш, үне берген. Кажан командир-биле үгле ийилээ арткаш, Тамба мынча деп чугаалаан:

— Дээрбечилер-даа хөй-ле-дир. Беш чүс хире бар боор, кым билир сну, оон-даа хөй боорун, ылап билбес мен.. Ол дээрбечилер Самагалдайга баргаш, Тес-Хемниң араттарын чыып алгаш, Таңды-Ууланы ажып келгеш, силерниң отрядыңарны узуткаар деп белеткенип турар деп-даа чугаа бар. Оон ынай Хемчиктиң Чамзы-Хамбы мындаа-ла Тес-Хемге салбайтып четкеш, дээрбечилерге чашпаалаан деп чугаа база бар. Ол магачынга дуза чедирерин аазап, сөөлүнде Тываның хааны болурун кордап турар-дыр. А Тес-Хемниң байлары анаа өөрүп, ону чалап турарлар. Нургулайында-ла дээрбечилерниң баштыңының чанында ээрецейнип турар, анаа идегээри-ле ол боор он, ынчалза-даа бистиң араттар силерниң дузаңарны дилеп турар, эш командир.

— Ындыг-дыр! Медээ чедирип келгениң дугайында четирдим, эш Тамба. А ам чемненип алгаш, дораан удуп, дыштаныр херек деп Кузьмичев чугаалаан.

Англияда америк элчинге тайбың камгалалының англи комитединиң күүскомунуң чагаазы

ЛОНДОН. Лондонда америк элчинче чоруткан чагаазын тайбың камгалалының англи комитединиң күүскому декабрьның 25-те парлап үндүрген. Тайбың камгалалының Англи комитединиң секретари В. Д. Джон ол чагаада адын салган. Чагаада чугаалап турары болза: «Кореяда тайбынчыдылга дугайында чугаалажыышкыннарны дыка үр үеде узамдыктырып турарынга таарзынмас чоруктар бистиң чуртувуста күштелип турар деп чүвени силерге сагындырарын күүском меңээ даандырган чүве. Туттурган шериглериң ат данзыларын солушкан дугайында чарлаан соон дарый бистиң комитет корей айтырыгны чугаалажып көрген.

Чурттуң бүгү булуңнарында чер-чер комитеттериниң болгаш бөлүктериниң доктаалдарын база илеткелдерин таныжып көргеш, чугаалажыышкыннарның бүгү үе-чадазының дургузунда америк төлээлекчилериниң камгалап келген туружу Кореяда тайбынчыдылганы тургузарынга шуут шаптыктап келген дээрзинге ханы бүзүрел хөй-ниитиниң бүгү кезектеринде бар-дыр деп тайбың камгалалының Англи комитеди түннел үндүрген.

Дугуржулга доостур хире апааргала боттарының негелделерин Катышкан Штаттарның төлээлекчилериниң үргүлчү өскертип турар чоруу, ынчан чаа-чаа дедирленчек чөңгээлерни оларның кылып турары, ол негелделерни кылып турарының каратуразындаазы болгаш улуургак байдалдыы болза, Катышкан Штаттар дайын байдалын хевээр тургузарынче болгаш боттарының күзээнин күш-биле күүседиринче чүткүп турарлар деп хөй-хөй кижилерни ынчаар бодандырып турары мырыңай тодаргай. Бистиң ап турарывыс бо бүгү дыңнадыглар болза, АКШ-ка удур сагыш-сеткилдиглериң Англияда көвүдеп турарының чылдагааны болур. Америк политиканың эрге-ажыктары дээш англичаннарның амыдыралы өлүмче мугулайы-биле барып турар, а туттурган англи шериглерге төрээн чуртунче чанар арганы бербейн турар дээр бодалдарның калбаа-биле неп-терээнииниң түңнелинде ол антиамерик сагыш-сеткилдер улам күштелип турар. Англичаннар чугаалажыышкыннарда киришпейн турарлар болгай.

Мооң дугайын Катышкан Штаттарның чазааанга болгаш президентиниң бодунга дыңнадырын силерден дилээрин, а ол ышкаш бир эвес Катышкан Штаттарның чазаа тайбың дугайында чугаалажыышкыннарга бодунуң негелделерин өскертип, база Кыдат Улус Республиканың төлээлекчилериниң киржилгези-биле кады бүгү айтырыгларны шиитпирлеп көөрүнге Катышкан Штаттарның чазаа чөпшээрээр болгаш бир эвес национал эрге-ажыктарга дүүшпес политиканы болгаш аар-бергелерни бистиң чуртувуска онааштырар болза, ындыг чорук Американың Катышкан Штаттарынга база таарымчалыг болуп шыдавас дээр фактыны Катышкан Штаттарның чазаа миннир болза, бистиң улустарывыстың аразында харылзаа байдалдарын экижидип болур чаңгыс-ла арга ол болур деп медеглээрин силерден дилээрин бистиң комитет меңээ дааскан. Англияга кандыг-бир тодаргай политиканы онаар деп ораладжыышкыннар турда, улустар аразынга эки харылзаа байдалдарны тургузуп болбас.

Кореяга тайбынчыдылга дугайында айтырыгга, база ниити таарыштырылгалар дугайында беш күрүнелериң чугаалажыышкыннарының дугайында айтырыгга Катышкан Штаттар канчаар хамааржырлар болдур, оларның ёзулуг бодалгаларын хөй-хөй англичаннар оон көөрлер. Шак ындыг политиканы англи болгаш база бистиң бүзүрээнивис-биле америк даа улус изии-биле деткиир ийик».

(СЭТА).

Тайбың талалакчыларының америк дип конгрезин чыылдырарынга латин америк чурттарында белеткел

НЬЮ-ЙОРК. Латин Америк чурттарында тайбың талалакчыларының америк дип конгрезинге белеткелдер үргүлчүлевишаан.

«Дейли уоркер» солуннуң медээлеп турары болза, Бразилияда национал эгелекчи комитеттен аңгыда ол ышкаш комитеттер янзы-бүрү штаттарда база тургустунган. Ол комитеттерниң составында профэвилелдериниң, тараачыннарның, эртемдээннериниң, чогаалчыларның шиитпекчилериниң, шериг албанныгларның, бүдүрүлге ээлериниң болгаш хостуг профессиялыг кижилериниң төлээлекчилери кирип турар.

Тайбың талалакчыларының конгрезин чыылдырар талазы-биле кыйгырыгны депутаттар палатазынга болгаш янзы-бүрү штаттарның хоойлу чогаадып кылыр органнарынга номчуп танышкан.

Аргентинада, Чилиде, Уругвайда, Гватемалада, Эквадорда, Мексикада, Колумбияда болгаш Венесуэлада ол ышкаш өске-даа черлерде тургустунган эгелекчи комитеттер конгресстиң дугайында информацияларны идепкейлиг тарадып, профэвилелдериниңден, аныяктар болгаш херээженнер организацияларындан, а ол ышкаш шажынчы болгаш культура ниитилелдериниңден хөй санныг төлээлерни соңгуп турар.

(СЭТА).

Барыын Германияның фашистерин идепкейжидип турар

ПАРИЖ. Германияда Францияның дээди комиссары Франсуа-Понсэ гитлержи шеригниң 172 кем-буруулугларын хостаар дугайында дужаал үндүрген деп «Юманите» солун дыңнаткан. Шаандагы гитлержи солдаттарны болгаш офицерлерни катыштырып турар 450 организацияларны болгаш бөлүглежиишкиннерни амгы үеде Барыын Германияда тургускан деп солун бижээн. Үгле шаандагы эсэсчилерден 376 чурт бөлүглежиишкиннери тургустунган, оларның составында 45 муң кижи кирип турар.

(СЭТА).

«Фюрериң болгаш рейхтиң мурнунга алдар хавыяалыг болганы дээш» алган гитлержи орденнерни Барыын Германияга хостуг кадаарын Аденауэрниң «кабинединиң» шиитпири-биле чөпшээрээн. Фабрикаларга «рыцарь» болгаш «демир» крестерни шуккуп кудар эрги хептелгелерни белеткеп кылган.

(Солундан).

УТУУЧАЛ УГААН

Аденауэрниң сагынган крестизи.

Оон сагынмас деп оралдашкан крестилери.

СЭТА-ның пресслишези.

Кореяда болуушкуннар

Улустуң армиязының Кол командылалының дыңнадыы

ПХЕНЬЯН. Кореяның Улус-Демократтыг Республиказының Улустуң армиязының Кол командылалының декабрь 26-да медээлээни болза, Кореяның Улустуң армиязының катыжыышкыннары кыдат улустуң экитурачы кезектериниң сырый детким-чези-биле америк-англи эжелекчилерге болгаш лисынманчы шериглерге улуг чидириглерни таварыштырарын үргүлчүлеп, эрги туруштарга камгалалдың тулчуушкуннарын чорударын үргүлчүлеп турар.

(СЭТА).

Кореяда америк эжелекчилериң кем буруулуг чоруктарының дугайында англи шериг корреспондентизиниң кому

ЛОНДОН «Дейли телеграф энд морнинг пост» солуннуң шериг корреспондентизи Реджинальд Томпсонну «Кореяда дайын» деп номун Англияда парлап үндүрген.

Автор болза, корей айтырыының талазы-биле Совет Эвилелниниң харыысалгазы дээр шагда-ла буза шаптынган хоозун бодалдарны катаптап турза-даа, номда кирген фактылар, авторнуң күзээнин хандырбайн, харын оон меге бадыткалдарын буза шаап турар болгаш америк агрессорларның кем-буруулуг чоруктарын сойгалап илередип турар документ болуп турар.

Америк шериглериң «маадырлыг чоруктарын» өөскүдүп турар дыңнадыглар делегей парлалгазынга канчаар үнүп турарын Томпсон көргүзүп турар. «Бо бүгү калбак медеглелдер эгезинден тура-ла шын эвес медээлерге үндезилетинип турганнар болгаш херек кырында шыны каржызы-биле хажыдып турарлар деп Томпсон бижип турар. Ам ол медеглелдер бүгү-ниити кочулаашкынның үүлү апарганнар. Хөй-хөй дыңнадыгларны таныжып көрүп турган үеде оларның 90 хуузу шын эвес болган».

«Кыдат шериглериниң» сан-түңүнүң дугайында шериг командылалының берген медээлери эмин эртир хөөрүтинген медээлер болуп турар деп Томпсон миннип турар. Америк шериглериниң каржызын болгаш кижизиг эвезин айытпышаан, Томпсон оларны чүдексинип көрүп турар. Американнар фронтудан ыракта районнарга безин бужар чоруктарны үүлгедип турарлар деп Томпсон бижип турар.

Америк шериглериниң корей улуска хамаарылгазының дугайында Томпсоннуң бижип турары болза: «Корейлер — эр, херээженнер болгаш уруглар — чурттаар черлиг, боду ынакшылдыг болгаш өөзээниг, боттарының идегелдери болгаш канчаар-даа аажок дидим чоруу бар дириг кижилер болур деп американнар кажан бир бодааны арамсаар-ла боор... Оларны американнар кижилерге санавайн турарлар».

(СЭТА).

Францияда ажыл соксадыышкынының шимчээшкини

ПАРИЖ. Бүгү-ниити күш-ажыл конфедерациязының, христиан ажылчы чоннарның Бүгү-ниити конфедерациязының болгаш «Форс уврпернин» профэвилелдер организацияларының кыйгырыы-биле Тулоннуң, Брестиниң, Шербурнуң, Лорианның болгаш өске-даа хоорайларның далай арсеналдарының 35 муң ажылчы чоннары элээн каш шактарның ажыл соксадыышкыннарын сөөлгү неделяның дургузунда үш катап чорутканнар.

Чазак, ажыл соксадыкчыларының аайынга кирбес аргажок апарган, ылаңгыя бир айның ажыл-төлевириниң хемчээли хире дузаламчыны оларга доп-дораан төлеп бээр дугайында ажылчыннарның негелдезин хандырар апарган.

(СЭТА).

Египетте империалистерге удур чыскаалдар

КАИР. «Аль-Ахрам» солуннуң корреспондентизиниң медээлеп турары-биле алырга болза, Луксор деп египет хоорайның чурттакчылары ол хоорайга чедип келген америк дипломаттарга империалистеге удур күштүг чыскаалдар-биле үжурашкан. Чыскаалдың киржикчилери: «Бис кандыг-даа киржилгеден ийикпе, азы бистиң чуртувустуң эргези дээш чөпшээрежир чорукту хүлээп албас бис!», «Кажан улустуң ханы төктүп турар үеде империалистер-биле чөпшээрежир кандыг-даа чорук болза, кем-буруулуг!», «Англи-америк империалистер сөөзүн!», «Улуска долу хосталга!» деп лозунгларны октап турганнар.

(СЭТА).

Харыысалгалыг редактор О. А. ТОЛГАР-ООЛ.

Кызылдың „Комсомол XXX чыл ою" кинотеатрынга 1952 чылдың январь айның бир дугааргы чартыында үнер кинолар:
Январьниң 1-де—Тарас Шевченко.
Январьниң 2-де—Разведчиктиң шылгаралы (Подвиг разведчика).
Январьниң 3—6-да— Сөөлгү табор (Последний табор).
Январьниң 7—9-та Актриса.
Январьниң 10—13-те Билдинмес адрес (Адрес неизвестен).
Көдээ эмчи (Сельский врач) деп кино удавас болур.

РСФСР-ниң Көдээ ажыл-агый Министерствозунуң Тыва көдээ ажыл-агый техникуму

1951—1952 ӨӨРЕДИЛГЕ ЧЫЛЫНДА ЗАОЧНИКТЕР (БОТ-ӨӨРЕДИЛГЕ-БИЛЕ) ӨӨРЕНИРЛЕР ХҮЛЭЭП АЛЫРЫН ЧАРЛАП ТУР.

Бирги болгаш үстүкү курстарда хову ажыл-агыйының болгаш зоотехник салбырлары бар.

Техникумга кирер кижилерни ниити эртемниң чеди чыл школазын дооскан билиин ёзугаар, азы харын барымдаалавайн хүлээп алыр.

Хүлээп алырда дараазында эртемнерге экзаменнер дужаар:
1. ССРЭ Конституциязы (аас-биле)
2. Орус дыл (аас-биле болгаш бижимел-биле).
3. Математика (аас-биле болгаш бижимел-биле).

Техникумнуң чоок кавызында чурттавайн турар кижилерге хамаарышкан черинде чеди чылдың оргумак школазынга техникумга киреринин экзаменнерин дужаарын чөпшээрээр.

Өөредилге 1952 чылдың январьның 1-ден эгелээр.

Техникумга кирер кижилер билдириишкиннерин дараазында капсырылгалар-биле чорудар:
1. Автобиографиязы.
2. Билиниң дугайында херечилели.
3. Үш фото-чурук.
4. Ажылдап чораан черинден шынзылгазы.
5. Кадыының дугайында шынзылгазы.

Бо чүүлдерни мооң адаанда адрес ёзугаар чорудар:

Тыва автономнуг область, Кызыл хоорай, Щетинкин кудумчузу, бажың № 54. Көдээ ажыл-агый техникуму.

ДИРЕКЦИЯ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл Щетинкин кудумчузу, бажың, 7. ТЕЛЕФОННАРЫ: Харыысалгалыг редакторнуң 2—62; харыысалгалыг редакторнуң орлаачызының, партия амыдыралының, культура болгаш уран-чүүл кылдыстериниң—3—88; харыысалгалыг секретарьниң —4—98; пропаганда болгаш агитация, көдээ ажыл-агый, үлетпүр болгаш транспорт, чагаа кылдыстериниң—3—68; иштики информация, бухгалтериянның—3—65.

Б03030

Облкүүскомнуң типографиязы